

שטרומ: לבנקים שנשלטים על ידי קבוצות גדולות אין אינטרס לממן מתחרים

ח"כ וילף: "מעריב" הפך לפלטפורמה של מאבק באלו שמתנגדים לריכוזיות; האחזקה של הטייקונים בכלי תקשורת נועדה לשמר את חוסר התחרותיות

11:42 06.02.2012 מאת: [ערן אזרן](#)

"עיתון 'מעריב' הופך לפלטפורמה של מאבק באלו שמתנגדים לריכוזיות, כך אמרה הבוקר (ב') ח"כ עינת וילף במסגרת כנס בנושא ריכוזיות ותחרותיות במוסד שמואל נאמן שבטכניון. "הפירמידות, באמצעות ההלוואות הגדולות, משתלטות על חלק ניכר מהמשק הישראלי. מרגע זה יש להן אינטרס מובהק לשמר את המצב הקיים ולפעול בכל האמצעים הפוליטיים כדי שלא ישתנה. תהליכי ההפרטה, הפריימריז וכניסת כסף לפוליטיקה יצרו משהו חדש שלא היה בעבר והגביר את כוחן של הקבוצות העסקיות", הוסיפה וילף. דבריה נאמרו במסגרת הדיון הראשון, "סוגיות השליטה בממשק בין חברות ריאליות ופיננסיות וגרעיני שליטה בבנקים", שנערך בהשתתפות הממונה על ההגבלים לשעבר עו"ד דרור שטרומ, ח"כ עינת וילף (עצמאות), נשיא ארגון העצמאיים "להב" עו"ד יהודה טלמון ודניאל דורון מהמרכז הישראלי לקידום חברתי-כלכלי. בדיון היה אמור להשתתף גם עו"ד דוד חודק, שייצג את קבוצת אי.די.בי בשימוע מול ועדת הריכוזיות, אך עקב מחלה הוא לא הגיע. ח"כ וילף התייחסה בדבריה ליחסי הגומלין בין הון, דמוקרטיה לעיתונות: "יש לי חוסר עניין מוחלט לעבוד אצל החברות של הטייקונים. הצעת החוק שלי זכתה לתמיכה רחבה, והיתה נכונות של חברי הכנסת לחתום עליה. יצא לי לעבוד כמה שנים בכור. ראיתי את תופעת הפירמידות מבפנים, השליטה על כספי ציבור, העסק המשפחתי. אני מאוד מאמינה בתחרות כבסיס לצדק חברתי. המחאה החברתית הראתה שיש שני דברים קשים במשק הישראלי - שכר נמוך ויוקר המחיה - אנשים משכילים עם משכורת נמוכה. זו הסיבה לכך שהמשק לא תחרותי וריכוזי".

"התחלתי לעסוק בריכוזיות רילאית-פיננסית והדבר הביא לתגובת נגד קיצונית בתחילה מצד עיתון 'גלובס'. מאוחר יותר הופעתי בפני הוועדה והגשתי מסמך על אי.די.בי כמקרה בוחן. בו בזמן אי.די.בי רכשה את 'מעריב'. 'מעריב עסקים' הפך להיות הגורם שמטיף למה אין ריכוזיות. בעקבות כך, התחלתי להתמקד בנושא התקשורת".

"מרכז המחקר של הכנסת פירסם מחקר מאוד חשוב שהבהיר שרוב

התקשורת מפסידה, והאינטרס של בעלי כלי התקשורת הוא בעצם לא להרוויח כסף. הרווח הכלכלי של הבעלים בא מכך ש'מעריב' הופך לפלטפורמה של מאבק באלו שמתנגדים לריכוזיות. התקווה היא להמשיך ולהרוויח בכל שאר האחזקות שזקוקות לסביבה שמוכנה לשתף פעולה עם הניקת התחרותיות", ציינה וילף.

מוסד שמואל נאמן הינו מרכז מחקרי בנושאים בתחום הפיתוח הכלכלי-חברתי ומדעי-טכנולוגי של ישראל. בין השאר, המוסד היה שותף בפרויקט "ישראל 2028" - תוכנית אסטרטגית חברתית וכלכלית שביקשה להתוות דרכים לצמצום הפערים החברתיים בישראל וליצירת צמיחה מהירה ועקבית במשק, כך שישראל תיהפך לאחת מ-15 המדינות המובילות מבחינת תוצר לנפש בתוך 20 שנה, עד 2028. מדובר בכנס שני שעורך המרכז בנושא הריכוזיות, לאחר כנס ראשון שנערך לפני יותר משנה - כחודשיים לאחר שוועדת הריכוזיות החלה בעבודתה. הכנס הראשון זכה להד רב, ותרם להעלאת נושא הריכוזיות לדין בציבור.

הכנס הנוכחי מתקיים בסמוך לפרסום המלצותיה הסופיות של וועדת הריכוזיות. הוועדה, שהוקמה לפני יותר משנה על ידי ראש הממשלה בנימין נתניהו ושר האוצר יובל שטייניץ, אמורה להגיש את מסקנותיה בשבועות הקרובים. בין השאר המליצה הוועדה בדו"ח הביניים שפורסם להפריד בין בעלות על נכסים ריאליים (חברות תפעוליות) לבין נכסים פיננסיים כמו בנקים או חברות ביטוח; על שורה של כללי ממשל תאגידי מחמירים לחברות הנמצאות בתחתית פירמידה עסקית ("חברות פער"); ולהגדרה מחדש של הקריטרונים לביצוע מכרזים והפרטות.

"אני לא אכנס למגרש שלך - אתה לא תיכנס למגרש שלי"

בפתח הדיון בכנס הסביר שטרומ מהי ריכוזיות רב ענפית: "ריכוזות רב ענפית אשר נקראת גם ריכוזיות משקית, היא מצב שבו מעטים שולטים ברוב החברות. כתוצאה מכך נוצר משטר של הרתעה הדדית. כלומר, אם הקבוצה שלי פועלת בתחומי הפיננסים והתקשורת - לא אכנס לתחומן של קבוצות אחרות שפועלות בתחומי המזון והקרקעות. 'אני לא אכנס למגרש שלך - אתה לא תיכנס למגרש שלי'. כיום, כל 69 המונופולים שקיימים בארץ מסודרים כקבוצות כאשר לאף קבוצה אין אינטרס להיכנס לתחום של קבוצה אחרת". לדברי שטרומ, ועדת הריכוזיות מצאה שחוסר התחרות במשק נובעת מעיוות בצורת הקצאת האשראי. "יש פקק בשירותים הפיננסיים והבנקאות", אמר שטרומ והוסיף כי "לבנקים שנשלטים על ידי קבוצות גדולות - אין אינטרס לממן מתחרים שייכנסו לשוק. בנוסף לכך, הבנקים דואגים למלווים שלהם שיוכלו לעמוד בהחזרי החוב. אם יש לך לווה שצריך להחזיר כסף - לא תעשה פעולות שיקשו עליו להחזיר.

"כדי למנוע מצב שכזה, ועדת הריכוזיות החליטה שמי שיש לו עסקים ריאליים (חברות תפעוליות - ע"א) לא יוכל להחזיק במקביל בחברות פיננסיות שמעניקות אשראי. אנחנו רוצים שהמערכת הבנקאית תממן לווים ללא שיקולים של בעלות צולבת. זה הצד השני של המטבע של ועדת ברודט שאסרה על בנקים להחזיק בתאגידיים ריאליים".

שטרומ ציין כי עם זאת, "יש תחומים רבים שהוועדה לא נגעה בהם. במשק יש 3 גורמי ייצור: קרקעות, הון ועבודה. הקרקעות בישראל נמצאות בידי המונופול של מינהל מקרקעי ישראל השולט ב-93% מהקרקעות. בשוק העבודה יש לנו קשיחות העסקה. אין שוק תחרותי על יותר מ-40% מהעובדים בעלי קביעות. התופעה היא בעיקר במגזר הציבורי, השירותים או בחברות שהופרטו. בנוסף לכך קיימת בעיית האשראי בשוק הון. בכל שלושת הגורמים הללו הוועדה לא טיפלה".

שטרם הציג שלושה פתרונות מהותיים בעיניו לבעיות שהציג: "ראשית, ועדת הריכוזיות חייבת לעמוד בכל כוחה על הפרדה בין אחזקות ריאליות לפיננסיות. הוועדה קבעה שחברות שהמחזור שלהם מתחת ל-8 מיליארד שקל יהיו פטורות מההוראה הזאת. ראוי בעיני להרהר בחריג זה ולבטלו. לא יעלה עך הדעות שמונפול ולא משנה מה גודל המחזור שלו - ישב בבנק ויחליט מי יתחרה בו מחר".

"שנית שוק הדיור. קיימת בעיה, המינהל אינו מקצה קרקעות להקמת יחידות דיור בהתאם להחלטות הממשלה. בוועדת טרכטנברג לא הייתה הסכמה בעניין אך הדרך היחידה לטפל בבעיה היא לפתוח את שוק הקרקעות לתחרות שתזיל את המחירים. הכלל צריך להיות מאוד פשוט: קרקעות שלא ישווקו על ידי המינהל יועברו לגוף אחר שייבחר על פי מכרז והוא יהיה אחראי על השיווק שלהם. כשהמינהל ידע שהקרקעות שהוא לא משווק יועברו ממנו - אז הוא ימהר להוציא אותם לשוק".

"שלישית, יש לטפל בשוק העבודה. אנחנו ערב שביתה בגלל העסקת עובדי קבלן. צריך לזכור שהתנאים הנחותים של אותם עובדים הם תוצאה של תנאים עודפים שניתנים לאחרים. צריך לדאוג לעובדי הקבלן אך חייבים לבטל את הקשיחות של הוועדים החזקים, המונפולים. הטיפול צריך להיעשות לא רק דרך רחמים על עובדי הקבלן אלא בניסיון להקים שוק עבודה תחרותי שדואג לכולם ולא רק לוועדים הגדולים והמונפולים". סיכם שטרם את דבריו". לדעתו של שטרם הייתה שותפה גם וילף: "אני מאוד מוטרדת מהעבודה שכמעט ולא מתייחסים לצביעות של מאבק ההסתדרות כנגד העסקה ישירה של עובדי קבלן. זו צביעות מהמדרגה הראשונה. בתחום העבודה יש חוסר יציבות מובנה - אם נותנים לקבוצה מסוימת יציבות ברזל וקשיחות, אנחנו מעלים בהדרגה את חוסר היציבות של קבוצה אחרת. או שכולנו נסכים לחוסר היציבות הזו או שנפסיק את הצביעות. ההסתדרות היא גוף שהרקורד שלו היא לשמור על היציבות של קבוצת פריבילגית".

יהודה טלמון: "לטפל בתנאי העסקה של עובדי הקבלן ולא בצורת ההתאגדות"

ביחס לעובדי הקבלן, הצהיר טלמון כי מקצועות ליבה צריכים להיות בהעסקה ישירה אצל המעסיק, ובכל השאר צריך לתת חירות למעסיק. "צריך לטפל בתנאי העסקה של עובדי הקבלן ולא בצורת ההתאגדות", הסביר טלמון. "הבעיה האמיתית היא באכיפת תנאי העסקה. יש הסכם קיבוצי בין ענף הניקיון לבין ההסתדרות. ההסכם הזה מניב למעלה מ-25 מיליון שקל דמי טיפול שלוקחת ההסתדרות מעובדי הניקיון בשנה. אם טובת העובדים הייתה לנגד עיני ההסתדרות - היה ניתן לדאוג לאכיפה טובה יותר של תנאי העסקה".

טלמון ציין עוד בדבריו כי ההשפעה של הריכוזיות על עסקים קטנים ובינוניים פחות זוכה לתשומת לב בדיון הציבורי. "במשק יש 420 אלף עסקים קטנים. רק 2% מהעסקים במשק הם עסקים גדולים. יש לפעול לעידוד עסקים קטנים. קיימת כיום בפעם ראשונה יזמה של משרד התמ"ת ביחס לעסקים קטנים, הכוללת הטבות במתן אשראי, במכרזים ודוגמת לביטחון סוציאלי. ההחלטה אמורה הייתה לצאת לפועל בינואר - אך היא עדיין לא מיושמת. ברמת ההחלטות הלכנו כברת דרך קדימה - בכנסת הבינו כבר את חשיבות התרומה של עסקים קטנים ובינוניים, אך הדבר נעשה מעט מידי ומאוחר מדי".

"חייבים להוציא את הלוביסטים מהכנסת"

בשלב זה שני חברי כנסת לשעבר שנכחו באולם ביקשו לשאת דברים. ח"כ לשעבר דן תיכון התייחס לוועדת בכר שהוציאה את ניהול חסכוניות הציבור מהבנקים והעבירה אותם לחברות הביטוח ובתי השקעות. "הוצאנו כ-5

מיליארד שקל ושום דבר לא קרה. הלכו ומכרו את העובדים בשוק עבדים. מכרו את חסכונותי לאקסלנס, כשאף אחד לא שואל אותי איזו תועלת אני מפיק, מלבד תשלום עמלה יותר גבוהה. זו שערורייה. צריך לבדוק האם המלצות בכר בסופו של דבר התקיימו או לא."

"מעבר לכך, המשיך תיכון, "יש צוואר בקבוק שחייבים לטפל בו - הלוביסטים. זו שערורייה. חייבים להוציא את כולם החוצה מהכנסת. לא יעלה על הדעת שלוביסטים ייכנסו לדיונים של הוועדות בכנסת". תיכון גם התייחס לחוק שיזם בזמנו לפרסום שכר הבכירים בחברות הציבוריות. "אני אשם בכך. העברתי את הצעת החוק אך זו היתה טעות. חשבתי שהמנהלים הבכירים יתביישו. במקום זה, הם התחילו להילחם זה בזה מי ישפר את השכר שלו ויעלה למקום גבוה יותר בליגת השכר. אם הייתי היום חבר כנסת הייתי מטפל בזה במהירות".

"כ" לשעבר מלי פולישוק ציינה כי הציבור כולו, ובעיקר הפוליטיקאים, לא הפנימו את הקשר שבין ריכוזיות, עוני וצדק חברתי. "אני חסידה של משק חופשי, אך מה שיש לנו היום הוא רחוק מלהיות משק חופשי. אני חושבת שצריך להבחין בין משק חופשי לקפיטליסטי. משק חופשי נותן חופשיות לעסקים הקטנים. משק חופשי הוא משק עם תחרות הוגנת ויזמה פרטית, שבו יש הזדמנות שווה לכל אדם לעשות עסקים. זו הסיבה לפיריון המצומצם של המשקף ולפערי השכר. הריכוזיות משפיעה על הצריכה. כמה קוטג'ים יכולים לקנות כמה משפחות ששולטות? זה גורם להתכווצות של המשק".

"אנחנו נמצאים כעת במשק קפיטליסטי - משק שיש בו שלטון של בעלי הון. עבנו מהריכוזיות של מפלגת מפא"י לריכוזיות של בעלי הון. הריכוזיות הזו חמורה יותר - היא מהווה הרס של הדמוקרטיה. מה שקובע בה זה עסקים מפוקפקים ומי שמשפיע יותר על גורמי השלטון. אני היום חברה בוועדה של מבקר המדינה לבדיקת קשרי הון שלטון. אנחנו לא נגד בעלי ההון, אך השאלה היא האם קיימת שקיפות ביחסים שלהם עם פוליטיקאים ופקידים. אנחנו מנסים לתת פתרונות אמיתיים".